

Зміст

Передмова до українського видання	18
Передмова до дев'ятого видання	19
Перелік використаних скорочень	20
Назви законів, вісників і бюлетенів, кодексів та спеціалізованих періодичних видань	23
Література та інтернет ресурси	25
Частина 1. Основні категорії	29
§ 1. Європейське право як система взаємодійних норм	29
I. Європейське право у вузькому розумінні	29
II. Європейське право у широкому розумінні	31
III. Різна цільова спрямованість норм європейського права	33
IV. Роз'яснення понять	35
§ 2. Рада Європи	36
I. Мета і структура	36
II. Угоди Ради Європи	38
§ 3. Європейська конвенція з прав людини як загальноєвропейський стандарт основних прав	39
I. Значення Європейської конвенції з прав людини	39
II. Органи Конвенції	42
III. Судовий розгляд	43
IV. Практика Європейського суду з прав людини щодо окремих конвенційних прав	48
1. Автономне тлумачення конвенційних прав	48
2. Обов'язки держави щодо захисту конвенційних прав	52
3. Заборона нелюдського поводження	52
а) Екстрадиція	53
б) Депортація	53
с) Смертна кара	54

4.	Захист права на повагу до сімейного та приватного життя	54
5.	Свобода вираження поглядів	55
6.	Захист права власності	56
7.	Заборона дискримінації	59
8.	Принципи обмеження конвенційних прав	60
V.	Чинність Європейської конвенції з прав людини у внутрішньодержавному праві	62
VI.	Значення Європейської конвенції з прав людини для захисту основних прав у Європейському Союзі	65
§ 4.	Розвиток Європейських спільнот та Європейського Союзу	70
I.	Європейське об'єднання вугілля і сталі	71
II.	Римські договори: заснування Європейської (економічної) Спільноти та Європейської спільноти з атомної енергії	73
III.	Подальший розвиток правопорядку Спільноти	74
IV.	Маастрихтський договір (Договір про Європейський Союз)	75
1.	Заснування Європейського Союзу	76
2.	Внесення змін у Договори Спільноти	77
3.	Угода про соціальну політику	77
V.	Європейський економічний простір	78
VI.	Розширення Європейського Союзу 1995 року	78
VII.	Окремі віхи розвитку європейської інтеграції (Шенгенська та Дублінська угоди)	78
VIII.	Амстердамський договір	79
IX.	Ніцький договір	81
X.	Розширення Європейського Союзу в 2004 році та в 2007 роках	82
XI.	Територіальне застосування права Європейського Союзу 82	
XII.	Європейський конвент і Договір про запровадження Конституції для Європи	85
§ 5.	Структура Європейського Союзу	87
I.	Три «опори» Європейського Союзу	87
II.	Європейська Рада – провідний орган Європейського Союзу	88

III. Участь органів Спільноти в роботі другої і третьої «опори» Європейського Союзу	89
IV. Співвідношення Європейських спільнот та Європейського Союзу	90
V. Переpletіння положень Договорів Спільноти та Договору про Європейський Союз	91
VI. Посилена співпраця	92
§ 6. Правова природа Європейських спільнот та Європейського Союзу	93
I. Європейські спільноти як міжнародні організації	93
1. Правосуб'єктність у міжнародному праві	93
2. Дія загального міжнародного права	94
а) Зобов'язання Європейських спільнот	94
б) Право Спільноти і міжнародні правовідносини держав-членів	96
3. Правоздатність в рамках внутрішньодержавних правовідносин	97
4. Привілеї та імунітети	97
II. Наднаціональність Європейських спільнот	98
1. Право Спільноти як автономний правопорядок	99
2. Пряма дія вторинного права Спільноти	99
III. Правова природа Європейського Союзу	100
IV. Система Європейського Союзу як «об'єднання держав»	102
§ 7. Співвідношення Європейських спільнот і Європейського Союзу та держав-членів	106
I. Держави-члени як «господарі Договорів»	106
II. Вступ і вихід окремих держав-членів	109
1. Вступ нової держави-члена	109
2. Вихід держави-члена	110
III. Зasadничі принципи відносин між Європейськими спільнотами та державами-членами	111
1. Обов'язок лояльної співпраці й солідарності (ст. 10 ДЄСп)	111
2. Координація економічної політики (ст. 4 ДЄСп)	112
3. Заборона дискримінації (ст. 12 ДЄСп)	113
4. Принцип субсидіарності	118

5. Захисні застереження та застереження на випадок надзвичайних ситуацій	119
IV. Основні цінності Європейського Союзу	120
Частина 2. Європейські спільноти – серце Європейського Союзу	123
§ 8. Інституції Європейських спільнот	123
I. Огляд	123
1. Взаємодія Європейських спільнот через спільні органи	123
2. Органи	124
3. Розподіл функцій у системі Спільноти	125
4. Місцезнаходження органів	126
5. Персонал	127
6. Міжінституційні угоди	127
II. Рада Європейських спільнот (Рада Європейського Союзу)	128
1. Загальна інформація	128
2. Склад та інші організаційні аспекти	129
a) Склад	129
b) Головування в Раді та допомога Комітету постійних представників та Генерального секретаріату в організації роботи Ради	130
c) Процедура	130
3. Ухвалення рішень	132
4. Завдання	138
5. Державно-правові зобов'язання представника держави-члена в Раді	139
a) Повага до прав людини та інших конституційно-правових стандартів	139
b) Участь Бундестагу у роботі Ради	145
c) Участь Німеччини в роботі Ради та федеральна система розподілу повноважень	146
III. Комісія	149
1. Загальна інформація	149
2. Склад	150
3. Ухвалення рішень та процедура	152

4. Завдання	153
5. Внутрішня структура	155
IV. Європейський Парламент	156
1. Загальна інформація	156
2. Склад і структура	157
3. Завдання	161
4. Екскурс: політичні партії	163
V. Суд	164
1. Загальна інформація	164
2. Склад та Правила процедури Суду Європейських спільнот	165
3. Суд першої інстанції	166
4. Практика Суду Європейських спільнот як чинник інтеграції	167
VI. Рахункова палата	168
VII. Допоміжні органи	169
1. Економічний і соціальний комітет	169
2. Комітет регіонів	169
VIII. Інші інституції	170
1. Європейський інвестиційний банк	170
2. Юридично усамостійнені та інші інституції, створені для досягнення договірних цілей	170
IX. Інституційна рівновага	174
§ 9. Джерела права Спільноти	175
I. Огляд	175
II. Первинне право Спільноти	177
1. Договори Спільноти та додатки до них як основа її правопорядку	177
а) Фундаментальні структурні принципи	177
б) Внесення змін у Договори	178
с) Безпосередня застосовність договірних положень	180
2. Загальні принципи в праві Спільноти	181
3. Хартія основних прав Європейського Союзу	186
4. Сфера застосування основних прав	190

III. Вторинне право Спільноти	191
1. Регламент	192
2. Директива	192
а) Обов'язковість ефективної імплементації	193
б) Узгоджене з директивами тлумачення національного права	195
с) Безпосередня дія директив	199
3. Рішення	205
4. Рекомендації та висновки	205
5. Інші правові акти	205
6. Типологія правових актів за Конституційним договором	205
IV. Компетенція Європейських спільнот (Європейського Союзу) та принцип обмежених окремих повноважень	206
1. Необхідність договірної основи для набуття компетенції Європейськими спільнотами та їхніми органами	206
2. Неписана компетенція Спільноти	207
3. «Генеральні повноваження», відповідно до ст. 308 ДЕСп)	208
4. Розподіл компетенції в рамках Спільноти	209
5. Полеміка довкола компетенції	210
6. Розподіл компетенції за Конституційним договором	212
V. Правотворча процедура	213
1. Загальна інформація	213
2. Участь Європейського Парламенту	213
3. Ухвалення виконавчих положень	215
VI. Тлумачення і розвиток права Спільноти судами	217
VII. Припущення щодо чинності правових актів Спільноти	219
§ 10. Система правового захисту в рамках Спільноти	220
I. Суд Європейських спільнот – гарант правового захисту в рамках Спільноти	220
II. Провадження щодо порушення договірних зобов'язань	221
1. Позов Комісії	221

2. Позов держави-члена	222
3. Вжиття заходів у відповідь, згідно із загальними принципами міжнародного права	222
III. Позов про недійсність	223
1. Загальна інформація	223
2. Спори між органами та службовцями	224
3. Позови фізичних та юридичних осіб про недійсність	226
а) Позов проти рішення, адресованого третій особі	226
б) Позов проти нормативних правових актів	227
IV. Позов про бездіяльність	231
V. Провадження з преюдиціального запиту	231
1. Предмет і значення преюдиціального запиту	231
2. Право та обов'язок звернення до Суду Європейських спільнот з преюдиціальним запитом	232
3. Сумніви щодо чинності актів вторинного права Спільноти: виняткове право Суду Європейських спільнот оголошувати акт недійсним	233
4. Тимчасовий правовий захист	234
5. Обов'язкова сила преюдиціальних рішень	236
6. Суд Європейських спільнот як законний суддя	237
VI. Позов про відшкодування збитків та відповідальність Європейських спільнот	237
VII. Межі судового контролю над свободою дій Спільноти	239
§ 11. Право Спільноти та національне право	241
I. Верховенство права Спільноти	241
II. Відповідальність держав-членів за порушення права Спільноти	246
1. Принципи відповідальності держав-членів згідно з прецедентним правом Суду Європейських Спільнот	246
2. Відповідальність держав-членів за неімплементацию директив	247
3. Відповідальність за національні законодавчі акти та адміністративні дії, які порушують право Спільноти	249

4. Відповідальність держав-членів за порушення права Спільноти органами правосуддя	253
5. Врегулювання відповідальності держав-членів у національному праві	254
III. Право Спільноти і Основний закон	255
1. Інтеграційна компетенція в конституційному праві та її межі	255
2. Конституційно-судовий контроль	260
IV. Федеральний конституційний суд та Суд Європейських спільнот	265
V. Виконання права Спільноти національними органами	266
VI. Вплив права Спільноти на доктрину адміністративного права	272
VII. Правовий захист від дії транснаціональних адміністративних актів	274
§ 12. «Фінансова конституція» Європейських спільнот	275
I. Бюджет	275
II. Прибутки і видатки	277
1. Бюджетні прибутки	277
2. Бюджетні видатки	278
III. Позабюджетні фінансова діяльність Спільноти	279
§ 13. Громадянство Європейського Союзу	280
I. Значення	280
II. Вільне пересування як право громадянина Союзу	281
III. Політичні права	284
1. Право участі в муніципальних виборах	284
2. Вибори до Європейського Парламенту	286
IV. Дипломатичний захист	287
§ 14. Спільний ринок та запровадження внутрішнього ринку	288
I. Спільний ринок і внутрішній ринок – провідна мета європейської економічної інтеграції	288
II. Інструментарій для запровадження внутрішнього ринку	290
III. Значення «генеральних повноважень» (ст. 308 ДЄСп)	291

Зміст	13
§ 15. Ринкові свободи	292
I. Ринкові свободи – фундамент внутрішнього ринку	292
II. Спільна структура ринку: ринкові свободи як захист від дискримінації та обмежень	293
III. Взаємодія основних прав та ринкових свобод	295
IV. Захисна спрямованість ринкових свобод	297
1. Обов’язковість ринкових свобод для держав-членів та органів Спільноти	297
2. «Горизонтальна дія ринкових свобод»	298
§ 16. Свобода руху товарів	300
I. Скасування внутрішніх мит та зборів еквівалентної дії	300
II. Заборона кількісних обмежень та заходів еквівалентної дії	301
1. Значення для внутрішнього ринку	301
2. Заходи еквівалентної дії: «Дасонвільська формула»	303
3. Виокремлення недискримінаційних обмежень продажу як винятку із заборони, яка міститься в ст. 28 ДЄСп: формула «Кек»	304
III. Правність торговельних обмежень	307
1. Внутрішні межі положення ст. 28 ДЄСп: формула «Касіс де Діжон»	307
2. Винятки із заборони кількісних обмежень та заходів еквівалентної дії, відповідно до ст. 30 ДЄСп	310
3. Контроль на пропорційність	311
4. Захист об’єктів промислової та комерційної власності	316
IV. Значення рішень Суду Європейських спільнот для раціоналізації законодавств	321
V. Торговельні монополії	321
§ 17. Свобода руху осіб	322
I. Свобода пересування працівників	322
1. Зміст свободи пересування працівників	323
2. Горизонтальна дія	325
3. Межі і винятки	326
4. Вторинне право	327

II. Свобода підприємницької діяльності	332
1. Зміст свободи підприємницької діяльності	332
2. Межі й винятки	338
3. Вторинне право	338
III. Зворотна дискримінація	340
§ 18. Свобода надання послуг	341
I. Зміст свободи надання послуг	341
II. Допустимі обмеження	344
III. Вторинне право	346
§ 19. Свобода руху капіталу та платежів	349
§ 20. Зближення законодавств	353
I. Вторинне право Спільноти	353
II. Зближення положень міжнародних договорів	358
§ 21. Регулювання вільного руху осіб та співпраця у цивільних справах	359
I. Політика вільного руху осіб	359
II. Шенгенський режим	359
III. Юридична співпраця у цивільних справах	361
§ 22. Сільське господарство	363
§ 23. Конкурентний порядок	366
I. Загальна інформація	366
II. Заборона картелів, згідно зі ст. 81 ДЄСп	368
1. Заборона угод і практик, які обмежують конкуренцію (част. 1 ст. 81 ДЄСп)	368
2. Нечинність заборонених угод і рішень	372
3. Звільнення від заборони (част. 3 ст. 81 ДЄСп)	373
III. Заборона зловживання панівним становищем на ринку (ст. 82 ДЄСп)	375
IV. Компетенція і адміністративна процедура	378
V. Контроль над злиттям	380
VI. Екстратериторіальна дія конкурентного права	383
VII. Державні суб'єкти господарювання (ст. 86 ДЄСп)	384
VIII. Співвідношення між конкурентним правом Спільноти та національним конкурентним правом	388

IX. Державна допомога	389
X. Міжнародний конкурентний порядок	393
XI. Відкритий доступ до європейських мереж в енергетичному та інших сферах	394
§ 24. Торговельна політика	395
I. Загальна інформація	395
II. Спільний митний тариф	399
§ 25. Економічна і грошово-кредитна політика: економічний і валютний союз	400
I. Економічна політика	401
1. Договірні основи	401
2. Пакт про стабільність та зростання	403
II. Грошово-кредитна політика	412
III. Валютний союз як спільнота стабільності	412
IV. Інституційна система валютного союзу	414
V. Європейська валютна система як підготовчий етап для запровадження спільної валюти	419
VI. Поетапне створення економічного і валютного союзу	419
1. Перший і другий етапи створення економічного і валютного союзу	420
2. Вступ у третій етап створення економічного і валютного союзу	420
a) Критерії конвергенції	420
b) План і процедура	425
c) Перше коло держав-учасниць та держави-учасниці, що приєдналися пізніше	427
d) Держави-члени, щодо яких чинний відступ, та держави-члени з особливим статусом	428
e) Зобов'язання згідно з державним правом Німеччини	430
f) Вихід держави-члена з єврозони	431
3. Конвертування валюти	432
§ 26. Політика щодо довкілля	434
§ 27. Соціальна політика	439
I. Загальна інформація	439

II. Внесення Угоди про соціальну політику в Договір про заснування Європейської Спільноти	441
III. Особливі механізми правотворчості	441
IV. Однакове ставлення до чоловіків та жінок у професійному житті	443
§ 28. Інші політики	450
I. Політика зайнятості	450
II. Транспортна політика	451
III. Освітня і культурна політика	452
IV. Політика у сфері охорони здоров'я	453
V. Захист прав споживачів	453
VI. Енергетична політика	454
VII. Промислова політика	454
VIII. Регіональна політика	454
IX. Політика щодо науково-дослідницької діяльності	455
§ 29. Зовнішні відносини	455
I. Зовнішня компетенція	455
II. Дія міжнародних договорів у праві Спільноти	458
III. Європейська Спільнота та порядок світової торгівлі (ГАТТ/СОТ)	458
1. Міжнародні зобов'язання Європейської Спільноти	458
2. Застосовність норм СОТ у праві Спільноти	459
IV. Угоди про асоціацію та партнерство	465
V. Європейський економічний простір	470
VI. Трансатлантичні відносини	470
Частина 3. Міжурядова співпраця та перспективи реформування Європейського Союзу	473
§ 30. Спільна зовнішня та безпекова політика	473
§ 31. Співпраця поліцій і судів у кримінальній сфері	480

<i>Зміст</i>	17
Частина 4. Перспективи розвитку Європейського Союзу	487
§ 32. Розширення Європейського Союзу	487
§ 33. Договір про запровадження Конституції для Європи	488
I. Полеміка довкола Конституційного договору	488
II. Конституційний договір	489
Частина 5. Інші форми співпраці у сфері оборонної та безпекової політики	495
§ 34. Західноєвропейський Союз (ЗЄС)	495
I. ЗЄС як оборонний союз та як система колективної безпеки	495
II. Перехід завдань ЗЄС до Європейського Союзу	497
§ 35. Організація з безпеки і співпраці у Європі (ОБСЄ)	498
I. Від НБСЄ до ОБСЄ	498
II. Інституції	502
Показчик	505